

## 20 aastat Eesti Arstide Liidu tegevuse taastamisest

**Väino Sinisalu** – EAL president  
1991–1994

Mihhail Gorbatsšov, NLKP peasekretär, algatas 1980. aastate keskpaigast perestroika, et üle saada NSVL majanduslikust ja rahvusvahelise prestiiži langusest. Eestis tunnetati seda kui survest vabanemist ning võimalust püüelda suurema iseseisvumise ja vabaduse poole. Septembris 1987 ilmus ajalehes Edasi IME (isemajandav Eesti) kontseptsioon. Augustis 1987 peeti rahvakoosolek Tallinnas Hirvepargis, kus nõuti Molotovi-Ribbentropi pakti avalikustamist ja NSVL poolt Eesti anekteeerimise tunnistamist. Isamaalised mõtted ja rahva püüdlus iseseisvusele ilmnesis jõuliselt 1988. a mais Tartu 10. muusikapäeval, kui rahvas kogunes sinimustvalgete lipudega avalikult Tartu lauluväljakul ja kõlasid isamaalised laulud. Seda peetakse laulva revolutsiooni alguseks, mis päädis iseseisva Eesti vabariigi taastamisega 20. augustil 1991.

Eestimaal arstikond läks julgelt rahva püüdlustega kaasa. Mai lõpul 1988 taastati Tartu Arstide Liit (Tartu Eesti Arstide Selts loodi 09.09.1919), mõni nädal hiljem juunis Tallinna Arstide Liit (Tallinna Arstide Selts asutati 21.10.1919). Eesti Arstide Liit kui 1940. a likvideeritud Eesti Arstide Seltside Liidu õigusjärglane alustas tegevust 16. juunil 1988 Tallinnas. Valiti juhtorganid: president Laur Karu (nüüdseks manalateele lahkunud), asepresidendid Andres Ellamaa, Andres Kork, Matti Tarum, Toomas Vilosius ning 51-liikmeline volikogu ja aukohus (esimees prof Kuno Kõrge).

Võeti vastu resolutsioon, milles toetati IME-programmi; peeti vajalikuks Eesti tervishoiu kontseptsiooni väljatöötamist (tervishoiule 8% rahvatulust); nõuti, et eesti noormehed saaksid sõjaväes aega teenida Eestimaal, võõndiaja kehtestamist, üleliidulist asutuste ja Nõukogude armee keskkonnaohtliku tegevuse lõpetamist, ametkondlike raviasutuste kaotamist ja arstide töö väärlist tasustamist, samuti ühtse sanitaar-epidemioloogiategenistuse loomist.

Sel ajal oli see julge samm, arstid taastasid esimesena oma organisatsiooni ja ühtse rindena demonstreerisid, et on koos rahvaga. Iseseisvuse taastamisele olulise panuse andnud Eestimaa Rahvarinne loodi ligi pool aastat hiljem, oktoobris 1988, ja ENSV suveräänsusdeklaratsioon avaldati 16. novembril 1988.

Arstid olid ka esimesed, kes üleliidulisel tasandil avalikult selgitasid eesti rahva püüdlusi iseseisvusele ja iseotsustamisele. See toimus NSVL arstide I kongressil Moskvas 17.–19. oktoobril 1988. Täpsemalt sellest üritusest saab lugeda A. Haugi ja R. Truve artiklist ajakirja käesolevas numbris.

Septembris 1989 korraldas EAL rahvusvahelise vastukajaga ürituse Forum Medicorum Estonia (märksõnadega inimene, keskkond, tervis). Kohale oli tulnud 93 väliskülast, osales üle 1000 eesti arsti. Programm algas 5. septembril EALi lipu õnnistamisega Tallinna Toomkirikus. Seejärel liiguti lipu järel läbi Tallinna vanalinna linnahalli, kus toimusid ettekanded. Lippu kandis dr Jaan Kelk. Järgmisel päeval jätkusid üritused Tartus.

Sõjajärgne Eesti Arstide Seltside Liit (EASL) tegutses mõned kuud vähem kui 20 aastat. EAL on veidi suurema staažiga. EASL suutis oma tegutsemisaja vältel välja kujundada eesti meditsiini traditsioonid, eesti meditsiinikeele ja arstide eetilised tõekspidamised, mis säilisid ligi 50 okupatsiooniaasta vältel. Need polnud kuhugi kirja pandud, neist ei räägitud koosolekutel, need kandusid nagu rahvalooming põlvest põlve, õpetajalt õpilasele, vanemalt kolleegilt nooremale ja ootasid õiget aega, mil nende järgi saab jälle ise oma elu korraldada. Meie arstide ees oli lahti kuuendik planeedist, kuid sellegipoolest ei pudenenud nad nõukogudemaa avarustesse, kuigi mõnelgi pool oli parem palk, paremad võimalused akadeemiliseks ja erialaseks karjäärriks või saada korterit; ligipääs im-

portkaubale, tuusiku saamise võimalus kuurorti või välismaale sõiduks. Eelistati jääda kodumaale, anda välja eestikeelset teadusajakirja, kirjutada eesti keeles käsiraamatuid (sari “Scripta medicorum”).

Kuidas tuleme toime teisenenud maailmas, kus on võimalik tööjõu vaba liikumine, kus mujal on võimalik leida paremat palka ja parandada elukvaliteeti? Kas nakatume ostu-, asjade- ja tarbimiskultusesse? Kas käitume rändkarjakasvataja kombel – see paik on rohust puhtaks näritud, lähme otsime lopsakamat rohumaad? Arvan, et ma ei ole naiivne optimist, kui vastan neile küsimustele, parafraseerides Rein Taagepera: elasime üle pruuni ja punase katku, elame üle ka iseseisvuse.

*eestiarst@eestiarst.ee*

#### KIRJANDUS

- Sepp A. Eesti organiseeritud arstkont 19. sajandist kuni 1940.a. Eesti Arst 2001; Lisa 2:3–11.
- Sinisalu V. Eesti Arstide Liidu taasasutamine ja tegevus aastail 1988–1994. Eesti Arst 2001; Lisa 2:16–20.
- Eesti Vabariik 90. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus AS; 2008.